

Asia: VN/20873/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa. Erityisesti tilanteessa, jossa avustusrahat vähenevät, on tärkeää, että arviointiperusteet ja avustusten myöntämistä ohjaavat kriteerit ovat läpinäkyviä, ennakoitavia ja pitkäjänteisiä sekä tiedossa riittävän aikaisin. Selkeät ja johdonmukaisesti sovellettavat kriteerit vahvistavat avustusharkinnan yhdenvertaisuutta ja oikeasuhtaisuutta sekä mahdollistavat sen, että järjestöt voivat suunnitella, kehittää ja sopeuttaa toimintaansa rahoittajan tavoitteiden mukaisesti.

Asetusluonnoksen 3 §:n 2 momentin 1-kohdan perusteella valtionavustuksia kohdennetaan mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla sellaiseen sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan, joka lisää erilaisten ihmisten tai kohderyhmien kohtaamisia ja edistää suvaitsevaisuutta ja yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta.

On perusteltua, että avustusharkinnassa tunnistetaan konkreettisen, kohtaavan asiakastyön merkitys. 2 momentin 1-kohtaan tulee kuitenkin lisätä ehdotettua selkeämmin vapaaehtoisten rooli järjestötoiminnan keskeisinä toimijoina: monessa sosiaali- ja terveysalan järjestössä juuri vapaaehtoiset kohtaavat, tukevat ja auttavat ihmisiä arjessa, kriiseissä ja palvelujärjestelmän katveissa. Lisäksi avustusharkinnassa ja tuloksellisuuden arvioinnissa tulee huomioida yksilöihin kohdistuvien vaikutusten rinnalla myös yhteisövaikutukset. Kohtaava toiminta rakentaa paikallista luottamusta, keskinäistä apua, osallisuutta ja yhteisöjen kriisinkestävyttä — vaikutuksia, joiden tunnistaminen on erityisen tärkeää tilanteessa, jossa rahoitusta kohdennetaan entistä tarkemmin.

Kohtaavaa työtä koskevaa kriteeriä ei myöskään tule tulkita liian kapeasti. Kohtaava työn edellytyksenä on yleensä toiminnan koordinointi sekä vapaaehtoisten rekrytointi, koulutus ja tuki. Kohtaava toiminta voi myös painottua vain esimerkiksi kriisitilanteisiin, jolloin kohtaavan toiminnan

edellytyksenä on valmiuden ylläpitäminen sekä rakenteet, jotka mahdollistavat vapaaehtoisten ja avunsaajien tavoittamisen näissä tilanteissa. Asetusluonnoksen sanamuoto ”kohtaava asiakastyö sekä” voidaan nyt tulkita siten, että kaikessa avustettavassa toiminnassa tulisi painottua sekä kohtaava asiakastyö että muut kohdassa mainitut tavoitteet.

Nämä seikat voidaan huomioida 1-kohdan muotoilussa esimerkiksi:

1) ”avustettavaksi haetussa toiminnassa painottuu konkreettinen, kohtaava asiakastyö ja vapaaehtoistoiminta tai eriarvoisuutta vähentävä, osallisuutta lisäävä ja ihmisten ja yhteisöjen voimavaroja vahvistava toiminta.”

3 §:n 2 momentin 3-kohdan mukaan avustettavaksi haettua toimintaa on arvioitava suhteessa muuhun olemassa olevaan toimintaan.

Perustelumuiston mukaan svustusten myöntämisharkinnassa voi vaikuttaa edullisesti, mikäli hakijalla on esittää uskottava suunnitelma toisen, samalla kentällä toimivan järjestön kanssa yhdistymiseksi ja päällekkäisen hallinnon karsimiseksi.

Päällekkäisyyden ja rinnakkaisuuden arviointi on tärkeää varojen tarkoituksenmukaisen käytön näkökulmasta, mutta arvioinnissa tulee tunnistaa järjestöjen erilaiset roolit, kohderyhmät ja toimintatavat sekä toiminnan tosiasiallinen täydentävyys. Samankaltaiselta näyttävä toiminta ei välttämättä ole päällekkäistä, jos se tavoittaa eri ihmisryhmiä, toimii eri alueilla tai vastaa erilaisiin tuen tarpeisiin. Yhteistyöhön ja tarkoituksenmukaiseen työnjakoon tulee kannustaa, ja toimijoita tulisi myös palkita siitä, että ne täydentävät toistensa työtä ja rakentavat yhteisiä, myös hallinnollisia, ratkaisuja kohderyhmien hyväksi. Järjestöjen yhdistymistä ei kuitenkaan voi pitää itseisarvona, mikäli esimerkiksi hallinnollista työtä pyritään muun yhteistyön keinoin muutoin vähentämään. Arvioinnissa ei siksi tule painottaa ensisijaisesti rakenteellisia yhdistymisiä, vaan sitä, miten järjestöjen toiminta käytännössä täydentää muuta olemassa olevaa toimintaa ja vahvistaa ihmisten saamaa tukea.

Varsinainen asetusteksti ei ole ongelmallinen, mutta perustelumuistion 3-kohtaa koskevaa osaa tulee tarkentaa seuraavasti: ”Avustusten myöntämisharkinnassa voi vaikuttaa edullisesti, mikäli hakijalla on esittää uskottava suunnitelma toisen, samalla kentällä toimivan järjestön kanssa yhdistymiseksi tai päällekkäisen hallinnon karsimiseksi muulla tavoin”. Samassa kohdassa oleva jälkimmäinen virkkee ”Edelleen avustusten myöntämisharkinnassa voi vaikuttaa edullisesti, jos yhdistymisprosessi on jo käynnistetty.” oheen tulee lisätä esimerkiksi: ”Avustusten myöntämisharkinnassa voi vaikuttaa edullisesti, jos järjestö toimii yhteistyössä muiden järjestöjen kanssa toiminnan vaikuttavuuden lisäämiseksi”.

3 §:n 2 momentin 6-kohdan mukaan avustuksen myöntämisen edellytyksiä koskevassa kokonaisharkinnassa otettaisiin huomioon hakijan saamalla avustuksella toteuttaman toiminnan laatu ja tuloksellisuus.

Tuloksellisuusarviointien ja muiden vaikutusarviointien hyödyntäminen avustusharkinnassa on perusteltua. Arvioinnissa tulee yksittäisten arviointitulosten lisäksi tarkastella tulosten kehitystä sekä sitä, miten avustuksensaaja on huomionnut aiemmin saamansa palautteen toiminnan kehittämisessä. Jos tuloksellisuusarvioinnin kriteereitä jonakin vuonna muutetaan yllättäen aikaisemmista vuosista merkittävällä tavalla, avustuksensaajan on käytännössä mahdotonta kehittää toimintaa rahoittajan toivomalla tavalla tai osoittaa tehtyjen kehittämistoimien vaikutuksia arvioinnissa. Arviointikriteerien tulee siksi olla ennakoitavia ja kannustaa pitkäjänteiseen toiminnan kehittämiseen.

Perustelumuistion 6-kohtaa koskevaan osaan tulee lisätä: ”Toiminnan tuloksellisuutta arvioitaessa huomioidaan yksittäisten arviointien lisäksi tuloksellisuuden pidemmän aikavälin kehitys sekä avustuksensaajan toimet rahoittajan palautteeseen vastaamiseksi.”

Lopuksi huomioimme, että vaikka varallisuuden arvioinnista ei ehdoteta säädettäväksi tässä asetuksessa tarkemmin, Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että varallisuuden merkitystä avustusharkinnassa sovelletaan selkeästi, läpinäkyvästi ja ennakoitavasti. Arvioinnissa tulee erottaa toisistaan vapaasti käytettävissä oleva varallisuus ja sellaiset varat, jotka ovat oikeudellisesti tai tosiasiallisesti sidottuja tiettyyn käyttötarkoitukseen, esimerkiksi lahjoittajan tahtoon tai sidottuihin rahastoihin. Varallisuutta tulee arvioida suhteessa siihen, onko se tosiasiallisesti käytettävissä juuri avustettavan toiminnan rahoittamiseen.

Suomen Punaisen Ristin erityisrooli viranomaisia tukevana ja valtakunnallisena valmiusjärjestönä edellyttää, että järjestöllä on kyky ylläpitää valmiutta myös normaalioloissa ja käynnistää apua nopeasti erilaisissa häiriö- ja kriisitilanteissa. Tämä tarkoittaa käytännössä varautumista äkillisiin auttamistehtäviin sekä toiminnan jatkuvuuden turvaamista tilanteissa, joissa avun tarve syntyy nopeasti eikä erillistä rahoitusta ole vielä käytettävissä. Tällaiseen varautumisrooliin liittyvää taloudellista puskuria ei tule tulkita mekaanisesti avustustarvetta vähentäväksi tekijäksi, sillä se on osa järjestön kykyä huolehtia sille kuuluvista ja siltä yhteiskunnallisesti odotettavista tehtävistä.

Holopainen Eeva
Suomen Punainen Risti